

Een midden-Mesolithische occupatie te Brecht-Moordenaarsven (HSL-traject)

Stephan DELARUELLE, Cyriel VERBEEK & Marc DE BIE

1. Inleiding

In het kader van het vooronderzoek naar aanleiding van de aanleg van de HSL-verbinding Brussel-Amsterdam, traject Antwerpen-Nederlandse grens, langs de E19, baanvak Breda-Antwerpen, werden er op het grondgebied van de gemeente Brecht, in de Antwerpse Kempen, sporen aangetroffen van een Mesolithische occupatiefase. De vindplaats (51°19'50"N-4°35'52"E; Lamb.:X: 166053-Y: 224500) bevindt zich vlakbij het vroegere "Moordenaarsven", thans nog aangeduid door het toponiem "Hey Meerken" (fig. 1). Het betrokken perceel (Brecht, 1^e afd., Sectie A, 4^e blad, 356 Y) is driehoekig van vorm en wordt omsloten door de Mieksebaan enerzijds en de autosnelweg anderzijds.

2. Historiek

Voorafgaande prospecties door J. Hoefnagels en de daaropvolgende opgravingen door de K.U.Leuven op de laatglaciale duinrug langs het ven, duiden reeds op een intensieve (vooral laat-) Mesolithische occupatie langs het 'duinmeertje'

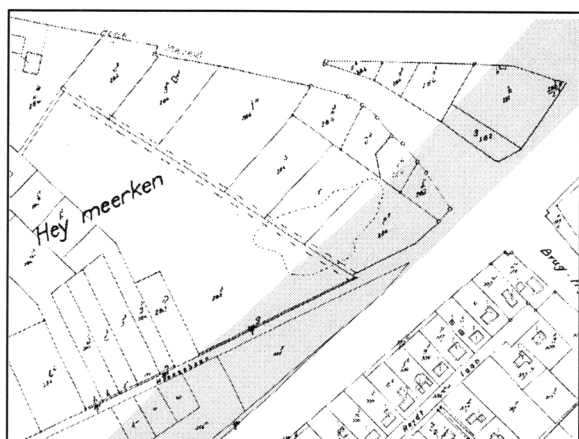

Fig. 1 - Brecht-Moordenaarsven : algemene situering: ★ = Opgravingscampagne 2001; ▲ = Opgravingen KUL '82-'83; ■ = HSL-traject (Naar: Kadasterkaart Brecht, 1e Afd., Sectie A, 4e Blad, met dank aan Bart Jacobs)

(Vermeersch, Lauwers & Gendel, 1992). Ook de nabijgelegen laat-Mesolithische site van Thomas Heyveld (Lauwers & Vermeersch, 1982) en verschillende oppervlaktevondsten op de Hoge en Lage Meerrijt uit ongeveer dezelfde periode, wijzen duidelijk in deze richting (Dursin & Engels, 1930-31).

3. Prospecties en opgravingen

Op basis van deze voorkennis werd besloten de beboste percelen op het HSL-traject in de buurt van het Moordenaarsven intensief te prospecteren door middel van boringen. De podzolbodem bleek hier immers grotendeels bewaard, zodat de kans op vondsten *in situ* reëel was. Deze fase van het onderzoek werd uitgevoerd door Joke Verkeyn, vanaf april 2001.

Om de 10 m in westelijke richting vanaf de autostrade werden in het bos raaian uitgezet (10-40 m). Op deze lijnen werd gemiddeld om de 10 meter een boorpunt geplaatst (Ø 20 cm) en onderzocht op materiaal (droog gezeefd op 3 mm maaswijdte).

Men ving aan vanaf het ven gelegen nabij het bungalowpark "De Eekhoorn", ongeveer 500 m ten zuidwesten van het "Moordenaarsven". Nagenoeg het volledig onderzochte areaal van 2 ha bleek steriel aan archeologische vondsten. Enkel op de aanvang van een lichte verhevenheid, recht tegenover het "Moordenaarsven", werd silex aangetroffen. Na bevestiging van vondsten bij vernauwing van het grid en in proefkuilen van 1 m², werd besloten deze zone verder op te graven.

De opgravingen vonden plaats van 23 juli tot einde september 2001. Rekening gehouden met de vastgestelde verstoringen op deze plaats en de beperkte termijn, werd besloten het sediment in een grid van 1 x 1 m uit te zeven met een mechanische zeef, op 6 mm maaswijdte. In totaal werd op deze manier een oppervlakte van 293 m² uitgegraven. Wellicht door de ligging vlakbij de Mieksebaan - een weg die al sinds de Middeleeuwen in gebruik is - vertoonde een aanzienlijk gedeelte van het opgegraven gebied antropogene verstoringen. Duidelijke mechanische ingrepen, vermoedelijk bij de aanleg van de gasafgeleide Mieksebaan, werden vastgesteld langs de noordwest rand. Meer oppervlakkige en variabele

verstoringen ten zuidwesten hiervan zijn mogelijk toe te schrijven aan vroegere tracés van deze weg. Toch bleek een behoorlijk gedeelte van het opgegraven areaal nog aan deze perturbaties te zijn ontsnapt.

4. Resultaten en datering

Bijna elke vierkante meter in de opgegraven zone leverde materiaal op. In totaal kwamen 2875

artefacten aan het licht. Het grootste deel hiervan bevond zich in de twee naburige concentraties 1 en 2 (fig. 2), in de noordoostelijke helft van de opgraving. Concentratie 1 was grotendeels *in situ* bewaard, terwijl het centrum van concentratie 2 bijna volledig in verstoorte context zat. De meer diffuse spreiding in het zuidwestelijk deel van de opgraving kan mogelijk ook met verstoringen in verband worden gebracht. Binnen een smalle ongeschonden strook bleek nog een restant bewaard van een 3^e concen-

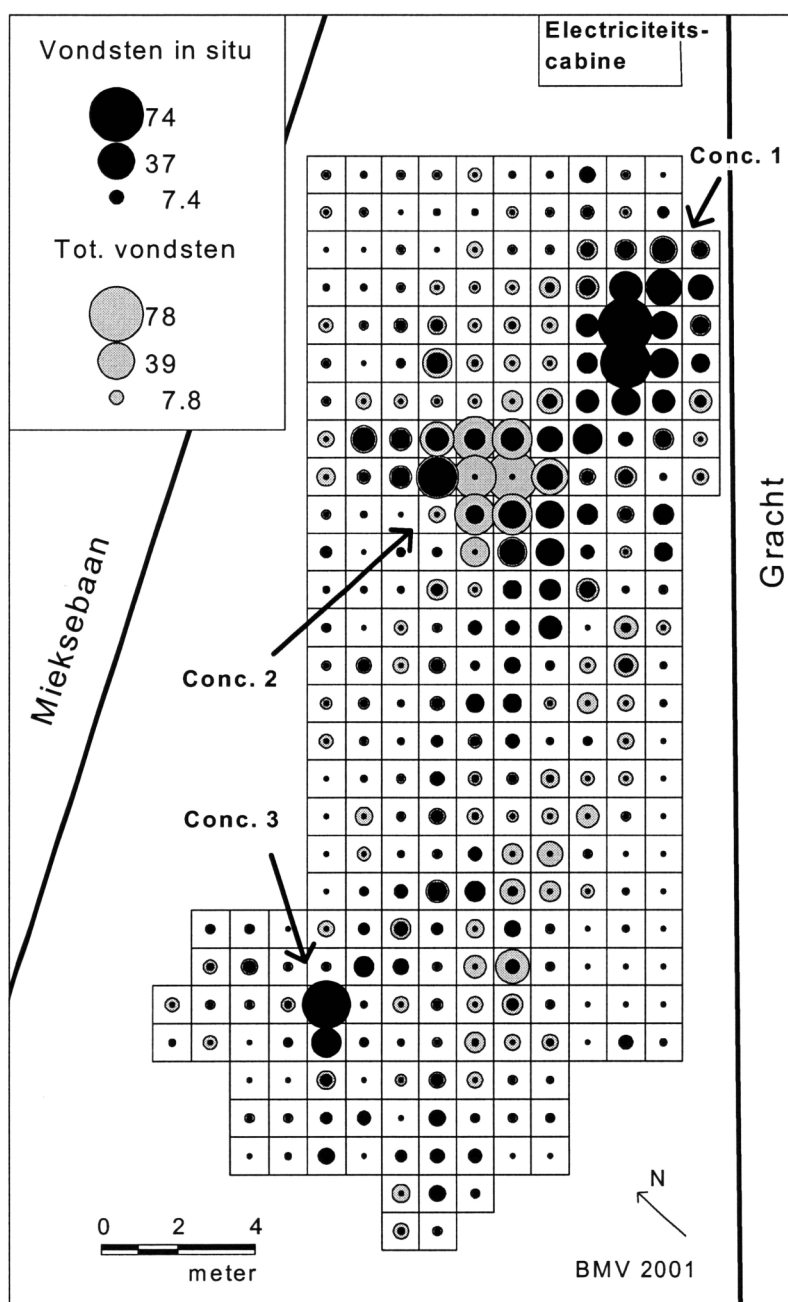

Fig. 2 – Brecht-Moordenaarsven, opgravingen 2001: algemeen verspreidingsplan.

tratie. De twee meest vondstrijke vierkante meters in deze sector leverden enkel debitagemateriaal op. Ook bij concentratie 1 leken de werktuigen zich eerder excentrisch van de hoogste materiaaldichtheid te bevinden.

De werktuigen (ongeveer 50 stuks) die met de 3 concentraties kunnen geassocieerd worden, vormen typologisch gelijkaardige bestanden. Er is in de drie gevallen een duidelijke dominantie van microlieten over de gemene werktuigen. Deze laatste beperken zich tot enkele schrabbers, een boortje en geretoucheerde afslagen. Binnen de groep microlieten domineren de spitsen met dekkende retouche, waaronder enkele typische marebladspitsen. In mindere mate komen ook microklingen met geretoucheerde boord, driehoeken en segmenten voor, terwijl spitsen met geretoucheerde basis en trapezia slechts sporadisch aanwezig zijn. Deze laatste situeerden zich bovendien geïsoleerd buiten de concentraties.

Globaal genomen horen deze assemblages thuis in het midden-Mesolithicum. Ook de 'kwaliteitsarme' debitagetechniek en een relatief beperkte aanwezigheid van Wommersomkwartsiet wijzen in die richting. De quasi-afwezigheid van trapezia en Montbani-klingen onderscheiden deze concentraties alleszins van de laat-Mesolithische occupaties die op de hogere duinrug ten noordoosten van het ven zijn opgegraven (Vermeersch, Lauwers & Gendel, 1992).

5. Dankwoord

Het archeologisch onderzoek op de HSL wordt uitgevoerd door het provinciebestuur Antwerpen in samenwerking met het I.A.P. en gefinancierd door NMBS/TUC-Rail. We danken graag de enthousiaste medewerkers aan deze opgraving (Dries, Ricardo, Jan, Rik, Tijani, Olivier, Frank & Marijn).

6. Bibliografie

DURSIN L. & ENGELS F., 1930-31. Découvertes préhistoriques faites à Brecht (prov. d'Anvers). *Fédération archéologique et historique - 28ième Congrès Anvers*, 2 : 141-148.

LAUWERS R. & VERMEERSCH P.M., 1982. Late Mesolithic Occupation at Brecht-Thomas Heyveld. *Acta Archaeologica Lovaniensia*, 21: 1-25.

VERMEERSCH P.M., LAUWERS R. & GENDEL P., 1992. The Late Mesolithic sites of Brecht-Moordenaarsven (Belgium). *Helinium*, 32: 3-77.

Stephan Delaruelle & Cyriel Verbeek
Dienst Cultureel Erfgoed
HSL-project
Provincie Antwerpen
Koningin Elisabethlei, 22
B - 2010 Antwerpen
cultureelerfgoed@admin.provant.be

Marc De Bie
Instituut voor het Archeologisch Patrimonium
& Vrije Universiteit Brussel
c/o Laboratorium voor Prehistorie
Redingenstraat, 16
B - 3000 Leuven
mdebie@vub.ac.be